

Jelentés a K 81332: Párhuzamos kutatások az antik mágia köréből: az átoktáblák és a varázsgemmák című projekt zárásához
Németh György
ELTE BTK Ókortörténeti Tanszék

A projekt négy és fél éves időtartama alatt három nagy nemzetközi konferenciát és egy nemzetközi kerekasztalt rendeztünk az antik mágiáról.

CHARAKTÉR. An International Seminary on Magical Signs in Antiquity. 4th September 2010, ELTE University, Dept. of Ancient History, István Hahn Seminary Room.

MAGICAL CONTEXT. 15th April 2011, Conference Hall of the Faculty of Humanities, ELTE University.

Magical Gems in their Contexts. INTERNATIONAL WORKSHOP. Budapest 16–18 February 2012. MUSEUM OF FINE ARTS.

INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE OCCASION OF THE CENTENARY OF THE BIRTH OF ISTVÁN HAHN. 22–23 March, 2013. Conference Hall of the Faculty of Humanities, ELTE University - külön mágia szekcióval.

Meghívott előadóként az OTKA támogatásával a nemzetközi mágiakutatás olyan jelentős alakjai tartottak egyetemünkön előadást, mint Richard Gordon, Heikki Solin, Francisco Marco Simón, Véronique Dasen. Budapestet a pályázat támogatásával a nemzetközi mágiakutatás egyik fontos központjává tettük.

Két könyvben publikáltuk eredményeinket. Az egyik:

Nagy Árpád Miklós (szerk.): *Az Olympos mellett*. I-II. Gondolat Kiadó, Budapest, 2013. ISBN 9789636934033. Ebben a két kötetben összefoglaltuk az antik mágia minden aspektusát Mezopotámiától és Egyiptomtól a görög-római világig. A legtöbb fejezetet a projekt két résztvevője írta, Nagy Árpád szerkesztette, de velük együtt negyven hazai kutató tanulmányai és fordításai láttak a kötetekben napvilágot.

A másik:

Németh, György: *Supplementum Audollentianum*. Zaragoza-Budapest-Debrecen, 2013. ISBN 9789634736202.

A. Audollent, az 1943-ban Clermont-Ferrandban elhunyt kiváló mágiakutató hagyatékát sikerült megtalálni, benne még publikálatlan átoktáblákkal és rajzokkal. A hagyaték feldolgozása és közzététele nemzetközileg is komoly visszhangot váltott ki ([http://pro.tsv.fi/kfy/arctos/reviews/47/Review%2012%20\(Solin%20318-319\).pdf](http://pro.tsv.fi/kfy/arctos/reviews/47/Review%2012%20(Solin%20318-319).pdf)). A kötet megtalálható a nagyobb hazai és külföldi könyvtárakban, és első fele szabadon hozzáférhető ([http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Fprofile%2FGyoergy_Nemeth%2Fpublication%2F256504107_Supplementum_Audollentianum%2Ffile%2F60b7d5232efc830c2a.pdf&ei=7YO-](http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Fprofile%2FGyoergy_Nemeth%2Fpublication%2F256504107_Supplementum_Audollentianum%2Ffile%2F60b7d5232efc830c2a.pdf&ei=7YO-U4uFNAGxywOB44LYCA&usg=AFQjCNFQ53uy4vD8NDCHNJYA_x7RS_QXUA&bvm=bv.70138588,d.bGQ)

[U4uFNAGxywOB44LYCA&usg=AFQjCNFQ53uy4vD8NDCHNJYA_x7RS_QXUA&bvm=bv.70138588,d.bGQ](http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Fprofile%2FGyoergy_Nemeth%2Fpublication%2F256504107_Supplementum_Audollentianum%2Ffile%2F60b7d5232efc830c2a.pdf&ei=7YO-U4uFNAGxywOB44LYCA&usg=AFQjCNFQ53uy4vD8NDCHNJYA_x7RS_QXUA&bvm=bv.70138588,d.bGQ)).

Készülünk egy további nemzetközi kötet megjelentetésére Rómában (*Choosing Magic: Contexts, Objects, Meanings. The Archaeology of Instrumental Religion in the Latin West*). A tanulmányok összefoglalják a négy és fél év közös kutatásait, szerzőik legnagyobb része egyszer vagy többször is részt vett a budapesti konferenciákon. A kötet színvonalát és nemzetközi jellegét biztosítja, hogy a római De Luca Editori adja ki. A kötet címe és tartalma: *Choosing Magic: Contexts, Objects, Meanings. The Archaeology of Instrumental Religion in the Latin West*.

Part I: Contexts: Sites, aims and power

M. Piranomonte, F. Marco Simón: Sanctuaries and other public sacral sites

- A. Alvar: Private houses, workshops, farmsteads
- S. Alfayé, C. Sánchez: Funerary spaces
- C. Sánchez: Other public spaces (law-courts; circus; arena)
- S. Alfayé: Liminal spaces
- R.L. Gordon: The body
- G. Manzano: Erotic magic
- Part II: Specialised Techniques
 - C. Sánchez: Paragraphics
 - C. Sánchez: Iconography
 - G. Németh: *Charaktères*
 - M. Zago: *Nomina barbara*
- Part III: From Pagan to Christian
 - G. Fontana: Christian magic
- S. Navascués: Christian magic

Nemzetközi együttműködéssel létrehoztuk a világ legnagyobb, és tovább bővíthető open access adatbázisát az antik varázsgemmákról: <http://www2.szepmuveszeti.hu/talismans/>. Az Otká támogatása 2014. első félévében négy tanulmányút megvalósítását tette lehetővé. Valamennyi a varázsgemma-adatbázis (The Campbell Bonner Magical Gems Database - CBd, lásd <http://www2.szepmuveszeti.hu/talismans/>) munkálataihoz kapcsolódott.

Nagy Árpád januári római útjának célja a Vatikánban őrzött varázsgemmák feltérképezése volt. Ezt az anyag közöletlen, még megtekintése is csak kevés kutatónak sikerült az elmúlt évtizedekben. A tárgyalások eredményeképpen a projekt elvi engedélyt kapott, hogy az anyagot publikálja a CBd-ben. A soron következő feladat a szükséges fényképek elkészítéséhez szükséges összeg előteremtése lesz.

Ezzel párhuzamosan sikerült megegyezni a legnagyobb olasz glyptikai magángyűjtemény öt varázsgemmájának a CBd-be való felvételéről. A munkát már be is fejeztük (lásd CBd-2291 – CBd-2295).

Ugyancsak januárban került sor egy nápolyi tanulmányútra. Ennek eredményeképpen a projekt megkapta az engedélyt, hogy a nápolyi gemmákat integrálhassuk a CBd-be. Azóta már sor került a szerződés aláírására (a Szépművészeti Múzeum, mint a CBd felelős kiadója, minden gyűjteménnyel írásos szerződést köt), és a munka megkezdésére.

Májusban a berlini múzeumban folytatott hasonló tárgyalásokat (Ägyptisches Museum), hasonló eredménnyel. Itt is aláírtuk a szerződést, sőt Nagy Árpád megkapta Hanna Philipp professzor engedélyét is, hogy a gemmákról írt 1986-os katalógusának szövegét beépíthessük az adatbázisba.

Júniusi római útjának célja a Nemzeti Múzeum volt. Felkérést kapott, hogy egy olasz kutatóval közösen közölje újra az ott őrzött varázsgemmákat, amelyeket így szintén integrálhatunk az adatbázisba.

Összegezve: a tanulmányutak révén sikerült feltárni egy mindeddig rejtett gyűjteményt, megszerezni az engedélyt három másik közzétételéhez, illetve ahhoz, hogy az egyiket újrapublikálhassuk. Mindennek nyomán közel négyszáz gemma integrálására szereztünk engedélyt. Külön kiemelendő, hogy ebben a félévben az Otká segítségével az olasz múzeumok is megjelentek az adatbázisban, holott a korábbi időszakban az integrálásukra tett kísérletek rendre kudarcba fulladtak. (Régi tapasztalat, hogy Olaszországban a személyes tárgyalások kínálják a legnagyobb esélyt az ilyesfajta célok eléréséhez.)

Ezúton is köszönjük az Otká támogatását, nélküle mindez nem valósulhatott volna meg. A pályázati ciklus végére tehát a CBd a nemzetközi ókortudomány egyik számon tartott munkaeszköze lett, saját szakterületén az egyedüli. Van már egy külföldi fiiláléja (Fribourg, egyetem), hírleveleit jelenleg 182 kutatónak küldjük szét. Az elmúlt két évben mért adatok

tanúsága szerint huszonnégy országból 7.636 felhasználó nyitotta meg az adatbázist, a látogatások száma 17.820, az oldalmegnyitásoké 292.171. A legtöbb keresést az alábbi országokból regisztrálták: Magyarország, USA, Németország (Forrás: Google Analytics, (2012. március 1. – 2014. június 30. között).

A karakter-adatbázis megvalósíthatóságáról 2010-ben rendeztünk nemzetközi szemináriumot, amin részt vett Kirsten Dwiza is, aki éppen egy ilyen adatbázis létrehozásán dolgozott. 2013-ban megjelent PhD disszertációja szabadon hozzáférhető (http://www.db-thueringen.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-28975/dzwiza_textteil.pdf). A hatalmas monográfiában nem tárgyalt, de alapvetően fontos kérdésekről jelentek meg Németh György tanulmányai (l. a bibliográfiában), és készül az összefoglalásuk az Olaszországban publikálásra váró kötetben (tartalomjegyzékét l. feljebb). Így a projektnek ez a vállalása is határidőre elkészült.

A projekt során, annak támogatásának feltüntetésével 32 folyóiratcikk jelent meg nemzetközi és hazai tudományos folyóiratokban, amelyek nyilvánosan hozzáférhetők az academia.edu adatbázisban (<https://elte.academia.edu/GyörgyNémeth>), illetve az ELTE Ókortörténeti Tanszék honlapján. A ZPE-ben megjelent publikációk csak a megjelenés után egy évvel kerülhetnek nyilvánosan elérhető adatbázisokba. A projekt egyéb adatai, a konferenciák programja, absztraktjai megtekinthetők itt: <http://okort.btk.elte.hu/OTKA.html>.

A projekt segítségével létrehoztuk Magyarország legjelentősebb könyvtárát az antik mágia tárgykörében, amely az ELTE Ókortörténeti Tanszékén található, és bárki szabadon használhatja.

Szintén a pályázati ciklusban befejezett munkához tartozik, hogy Nagy Árpádnak megjelent egy tanulmánya ('Étude sur la transmission du savoir magique. L'histoire post-antique du schéma Anguipède, V^e – XVIIe siècles', in: V. Dasen – J.-M. Spiesser, eds., *Les savoirs magiques et leur transmission de l'Antiquité à la Renaissance*, Firenze 2014), és sajtó alatt van egy következő ('Engineering Ancient Amulets: Magical Gems of the Roman Imperial Period', in: D. Boschung – J. Bremmer, eds., *The Materiality of Magic*, Morphomata Internationales Kolleg, Köln).

Budapest, 2014. július 10.